

MATERIAALEJA METSÄNOMISTAJALLE

Uusia käytäntöjä metsiin liittyvien ekosysteemipalveluiden tuotteistamiseksi laadinnassa olevaan yleiskaavaan

Yleiskaava on kunnan yleispiirteinen maankäytön suunnitelma. Sen tehtävänä on yhdyskunnan eri toimintojen, kuten asutuksen, palvelujen ja työpaikkojen sekä virkistysalueiden sijoittamisen yleispiirteinen ohjaaminen sekä toimintojen yhteensovittaminen. Yleiskaava voi koskea koko kuntaa tai sen tiettyä osaluetta, jolloin sitä kutsutaan osayleiskaavaksi. Kunta vastaa yleiskaavan laatimisesta. Yleiskaavoitettu metsäpinta-ala on lisääntynyt viime vuosina merkittävästi. Uusia yleiskaavoja laaditaan runsaan 100 kappaaleen vauhdilla. Metsien käytön kannalta yleiskaava on tärkein kaavamuoto. Yleiskaavoitus perustuu maankäyttö- ja rakennuslakiin.

Kaavoitukseen liittyvien uusien käytäntöjen kehittämisessä voidaan pohtia sitä, onko tarpeellista muuttaa lainsäädäntöä vai voidaanko edetä nykyisellä lainsäädännöllä ottamalla käyttöön uusia toimintamalleja. Seuraavana esitellään kolme kehityspolkua, joiden toteutukseen ei tarvita lainsäädännön muutoksia.

A Yleiskaavakarttaan merkinnät ja määräykset sopimuksellisuuden periaatteilla

Uudenlaista yleiskaavoituksen käytäntöä edustaa Kuusamon kaupunki. Se on laatimassa kaupungille strategista yleiskaavaa 2025. Kaavaluonnokseen on kaavamerkinnöillä toisaalta mahdollistettu mutta toisaalta rajattu metsään perustuvien ekosysteemipalvelujen tuotteistamista. Kaavaluonnokseen oli kesällä 2015 määrätty yleiskaavasuositus, jonka mukaan virkistysreittien sijoittamisesta metsiin ja metsien käyttörajoitusten korvauksista sovitaan.

Maisematyölupakäytäntöön liittyen Kuusamon kaupunki on määritellyt maisemassa vähäiset toimenpiteet, joille ei tarvitse hakea maisematyölupaa. Näitä ovat esimerkiksi alle yhden hehtaarin kokoiset uudistusalat, harvennushakkuut ja taimikonhoitotyöt. Näihin ei siis voi soveltaa sopimuksellisuutta, koska ei ole mitään sovittavaa asiaa. Sitä vastoin yli yhden hehtaarin suuruisten uudistuskypsiin metsien hakkuisiin soveltuu sopimuksellisuus.

B Metsänomistajan ehdotus sopimuksellisuuteen virkistyskäytön ja ulkoilureittien kaavamerkintöjen yhteydessä

Tämä mahdollisuus soveltuu aktiiviselle metsänomistajalle. Kunnan varatessa metsäalueita lähivirkistykseen, virkistykseen ja retkeilyyn, metsänomistaja voi ehdottaa sopimuksellisuutta kaavamerkinnän toteuttamista varten. Sopimukseen kirjataan oleelliset asiat toteutusta varten sekä sovitaan korvauksista, jotka syntyvät virkistyskäytöstä aiheutuvista tuoton menetyksistä ja haitoista.

Toinen sopimuksellisuuden käyttökohde liittyy ulkoilureitteihin. Yleiskaavaan osoitettavat ulkoilureitit tulisi perustua kirjallisiin sopimuksiin tai ne perustetaan ulkoilulain mukaisesti. Kaavan laadinnan aikana aktiivinen metsänomistaja voi edellyttää sopimuksellisuutta kaavamerkintään ja -määräykseen liittyen.

C Valtakunnallinen kehityshanke

Kun asialle saadaan riittävän vahva tarve, olisi syytä toteuttaa valtakunnallinen kehityshanke. Ollaanko työssä vasta alkumetreillä ja tarvitaanko vielä vuosia asian eteenpäin viemistä, jää nähtäväksi. Jo useita vuosia on puhuttu ulkoilulain uudistamisesta. Voisiko uudistamistyöhön liittää sopimuksellisuuden?

Oletko aktiivinen metsänomistaja? Seuraavana kerrotaan lisää vaihtoehtoon **B** liittyvistä toimenpiteistä.

Miten tuotteistaa ekosysteemipalveluita laadittavaan yleiskaavaan?

Yleiskaavoitettu metsäpinta-ala on lisääntynyt viime vuosina merkittävästi. Uusia yleiskaavoja laaditaan runsaan 100 kappaleen vauhdilla. Metsänomistajien on syytä osallistua yleiskaavojen laadintaan oman metsäomaisuuden osalta jo yleiskaavoituksen aloitusvaiheessa.

Metsien käytön kannalta yleiskaava on tärkein kaavamuoto. Yleiskaavoilla on vaikutuksia metsien käyttöön ja tulevaan arvoon. Siksi metsänomistajan kannattaa seurata aktiivisesti omaa metsää koskevaa maankäytön suunnittelua ja osallistua kaavoitusprosessiin osallistumis- ja arviointisuunnitelman nähtävillä olosta lähtien.

Kunnat tiedottavat kaavoituksesta esimerkiksi sanomalehdissä, kaavoituskatsauksissa ja kunnan verkkosivuilla. Jos metsä sijaitsee asuinkunnan ulkopuolella, metsänomistaja saa parhaiten tietoa kunnan kaavoituskatsauksesta.

Ehdota kunnalle sopimuksellisuutta virkistyskäytön ja ulkoilureittien kaavamerkintöjen yhteydessä

Kaavoitus vaikuttaa metsien käyttöön kaavamerkinnöillä ja -määräyksillä sekä kaava-alueen ja merkintöjen rajauksilla. Yleiskaavalla alueita varataan esimerkiksi metsätalouteen, virkistykseen, luonnonsuojeluun tai asumiseen. Sopimuksellisuuden mahdollisuuksia on käytettävissä virkistyskäytön ja ulkoilureittien toteutuksessa.

Kunnan varatessa metsäalueita lähivirkistykseen, virkistykseen ja retkeilyyn, on suositeltavaa, että metsänomistaja ehdottaa sopimuksellisuutta kaavamerkinnän toteuttamista varten. Sopimukseen kirjattaisiin oleelliset asiat toteutusta varten sekä sovittaisiin korvauksista, jotka syntyvät virkistyskäytöstä aiheutuvista tuoton menetyksistä ja haitoista.

Toinen sopimuksellisuuden käyttökohde liittyy ulkoilureitteihin. Suositeltavaa on, että yleiskaavaan osoitettavat ulkoilureitit perustuvat kirjallisiin sopimuksiin tai ne perustetaan ulkoilulain mukaisesti. Tällöin

ulkoilureittimerkinnän lähtökohtana on valmis toteutus tai selvitys ja toteutuksen suunnitelma. Sopimusta edeltävässä selvityksessä tulisi ilmetä reitin tarve, arvio käyttäjämääristä, toteutustapa, toteutus-aikataulu, vastuutaho ja korvauskäytäntö metsänomistajille.

Metsälaki säätelee metsätalousalueiden elinkeinon liittyvästä käytöstä ja hoidosta, kun taas maankäyttö- ja rakennuslaki ja yleiskaavoitus ovat rakentamisen ohjauksen välineitä. Kaavoitus ei ole oikea väline ohjata maa- ja metsätaloutta ja sen kehittämistä. Kaavoitusta kuitenkin tarvitaan, jos alue aiotaan ottaa rakennuskäyttöön.

Lisätietoa sopimuskäytännöistä ja -lomakkeista löytyy esimerkiksi MTK:n sivuilta, kohdasta virkistysarvokauppa. Tapio Oy:ssä valmistui marraskuussa 2015 selvitys metsätalouden näkökulmista yleiskaavamerkintöihin ja -määräyksiin sekä maisematyölupaan. Lisätietoa www.tapio.fi/metsatietoa/kaynnissa-olevat-hankkeet/metsatalous-ja-kaavoitus/.

Airi Matila

Metsäasiantuntija, Tapio Oy

Lisätietoa:

Matila, A., Kotiharju, A. & Tenhola, T. 2015. Metsätalouden näkökulmia yleiskaavamerkintöihin ja -määräyksiin sekä maisematyölupaan. Tapion raportteja 3. www.tapio.fi/metsatietoa/kaynnissa-olevat-hankkeet/metsatalous-ja-kaavoitus/ [Viitattu 23.11.2015]

Niukat resurssit viisaasti käyttöön –hanke. 2014. http://vnk.fi/documents/10616/1034423/Biotalous_kotisivu.pdf/12b72dff-0bd3-4de8-961d-99b839fa61db [Viitattu 23.11.2015]

MTK. Virkistysarvokaupamalli. 2012. https://www.mtk.fi/metsa/metsien_virkistyskaytto/virkistysarvokauppa/fi_FI/virkistysarvokauppa/ [Viitattu 23.11.2015]